

Marek Olejnik

DOI: 10.15290/sw.2025.25.12

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

e-mail: marek.olejnik@umcs.pl

ORCID: 0000-0002-9157-918X

**Symboliczne przekształcenia przestrzeni miejskiej
w czasie wojny na Ukrainie:
zmiany nazw ulic w Charkowie po 24 lutego 2022 roku**

Słowa kluczowe: urbanonimia, Ukraina, derusyfikacja, dekolonizacja, wojna

Współczesne działania zbrojne coraz częściej wykraczają poza tradycyjnie rozumiane operacje kinetyczne i obejmują również komponenty niematerialne, takie jak sfera językowa i symboliczna. W tym kontekście propaganda, dezinformacja oraz manipulacja przestrzenią kulturową są traktowane jako integralne elementy tzw. wojny hybrydowej, w której narzędzia komunikacyjne i symboliczne pełnią funkcję broni niekonwencjonalnej.

Urbanonimia – rozumiana jako system nazw własnych odnoszących się do przestrzeni miejskiej – staje się jednym z istotnych obszarów rywalizacji narracyjnej pomiędzy stronami konfliktu. Po rozpoczęciu pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę, zarówno strona ukraińska, jak i rosyjska, zaczęły aktywnie wykorzystywać mechanizmy zmiany nazw przestrzeni miejskiej jako formę oddziaływania ideologicznego. Po stronie ukraińskiej proces ten przybrał formę szybkiej derusyfikacji i dekolonizacji hodonimów, będących nośnikami pamięci historycznej i tożsamości narodowej. Z kolei strona rosyjska, zajmując określone terytoria, rozpoczęła równie intensywny proces przemian urbanonimicznych, nadając nowym (lub dawnym imperialnym)

nazwom funkcję legitymizującą okupację i symboliczną przynależność do „rosyjskiej przestrzeni kulturowej”.

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie mechanizmów i uwarunkowań transformacji systemu urbanonimicznego w warunkach wojny, ze szczególnym uwzględnieniem przypadku miasta Charków jako przestrzeni intensywnych przekształceń symbolicznych w odpowiedzi na pełnoskalową agresję militarną Federacji Rosyjskiej.

Zmiana nazw urbanonimów i toponimów na Ukrainie stanowi proces długo oczekiwany, mający fundamentalne znaczenie w kontekście dekolonizacji przestrzeni publicznej i odbudowy narodowej tożsamości. Przez dziesięciolecia władze Związku Radzieckiego prowadziły systematyczną politykę unifikacji przestrzeni symbolicznej, której celem było zatarcie lokalnych oraz narodowych historii poszczególnych republik związkowych. Odbywało się to poprzez narzucanie tzw. nazw uniwersalnych, zgodnych z ideologią państwa totalitarnego. Po zakończeniu II wojny światowej ten sam mechanizm był adaptowany na potrzeby całego bloku wschodniego [por. Kravchenko 2018, 135].

W ciągu ostatnich trzech dekad zmiany w systemie nazewnictwa miejskiego w Ukrainie można podzielić na trzy zasadnicze fazy. Pierwsza rozpoczęła się po odzyskaniu niepodległości w 1991 roku, druga – po aneksji Krymu oraz wybuchu konfliktu zbrojnego na wschodzie Ukrainy w 2014 roku, a trzecia – po rozpoczęciu pełnoskalowej agresji Federacji Rosyjskiej 24 lutego 2022 roku.

W latach 90. XX wieku zmiany urbanonimiczne zachodziły przede wszystkim na zachodzie kraju. Im dalej na wschód, tym dynamika procesu malała, co wynikało zarówno z oporu społecznego, jak i niechęci lokalnych władz administracyjnych do przeprowadzania reform symbolicznych. Istotne przyspieszenie nastąpiło po 2015 roku w wyniku wejścia w życie ustawy o dekomunizacji, która zainicjowała proces systemowej zmiany nazw związanych z dziedzictwem komunistycznym [Kojder, Olejnik 2017, 209; Kojder 2023, 173; Ostash 2023, 114]. Jednakże do tego momentu zmiany nie obejmowały nazw odnoszących się bezpośrednio do Rosji lub rosyjskiej kultury, a były bardziej dynamiczną kontynuacją zmian przeprowadzanych od 1991 roku [por. Кравченко 2019; Кравченко, Романюк 2017; Тахтаулова 2016].

Dopiero pełnoskalowa inwazja w 2022 roku doprowadziła do rozszerzenia zakresu derusyfikacji na całą przestrzeń państwową. Można postawić

tezę, iż warunkiem koniecznym dla tego przełomu był polityczny konsensus wśród ukraińskich elit oraz powszechne zrozumienie w społeczeństwie dla konieczności symbolicznego zerwania z dziedzictwem agresora w obliczu egzystencjalnego zagrożenia ze strony Federacji Rosyjskiej.

Zmiany systemu urbanonimicznego zachodzące w Charkowie były już przedmiotem badań [por. Тахтаулова 2016; Удовенко 2020].

Od dekomunizacji do dekolonizacji: kontekst legislacyjno-polityczny

Proces dekomunizacji oraz szerszego nurtu dekolonizacji przestrzeni publicznej Ukrainy stanowi istotny element transformacji tożsamości narodowej i polityki pamięci w okresie postradzieckim. Kluczowym momentem w tym zakresie było przyjęcie przez Radę Najwyższą Ukrainy w dniu 9 kwietnia 2015 roku ustawy o potępieniu komunistycznego i narodowo-socjalistycznego (nazistowskiego) totalitarnego reżimu oraz zakazie propagowania ich symboliki. Na mocy przepisów tego aktu prawnego organy samorządu terytorialnego zostały zobligowane do zmiany nazw ulic, placów oraz innych obiektów przestrzeni miejskiej, które odwoływały się do dziedzictwa ideologii komunistycznej [por. Kojder, Olejnik 2017, 209; Kojder 2023, Кравченко 2018, 135; Ostash 2023, 114]. Transformacja ta, wykraczająca poza aspekt symboliczny, była elementem szerszego procesu redefinicji tożsamości państwowej, wzmacnianego przez czynniki geopolityczne i społeczne. Szczególne znaczenie w tym kontekście miały wydarzenia związane z eskalacją konfliktu zbrojnego w Donbasie, który rozpoczął się w 2014 roku i przybrał intensywniejszy charakter w roku 2016. Działania te, w połączeniu z agresywną polityką Federacji Rosyjskiej zmierzającą – w sposób pośredni lub bezpośredni – do oderwania części terytorium Ukrainy, doprowadziły do konsolidacji społeczeństwa wokół idei suwerenności, niezależności historyczno-kulturowej oraz walki o własną politykę pamięci.

Rozpoczęcie pełnoskalowej inwazji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę 24 lutego 2022 roku zapoczątkowało intensyfikację procesów derusyfikacyjnych w sferze symbolicznej i przestrzennej państwa ukraińskiego. Jednym z kluczowych wymiarów tych działań była reorganizacja przestrzeni

publicznej poprzez usuwanie rosyjskich i radzieckich urbanonimów oraz toponimów, co miało na celu odcięcie się od spuścizny kulturowej i ideologicznej agresora. W odpowiedzi na inwazję przyjęto szereg aktów prawnych zakazujących wykorzystywania symboliki państwa-agresora, w tym liter „Z” i „V”, które zyskały status emblematów propagandowych rosyjskiej agresji militarnej. Równocześnie zdelegalizowano partie polityczne o orientacji prorosyjskiej, które do tej pory miały reprezentację w Radzie Najwyższej Ukrainy. Te działania były elementem szerszej strategii bezpieczeństwa narodowego oraz polityki pamięci historycznej.

Istotną rolę w kształtowaniu polityki derusyfikacyjnej odegrały instytucje takie jak Ministerstwo Kultury Ukrainy oraz Ukraiński Instytut Pamięci Narodowej, które zainicjowały ogólnokrajową debatę publiczną na temat konieczności eliminacji pozostałości dziedzictwa Związku Radzieckiego i Rosji w przestrzeni publicznej, w tym w nazewnictwie ulic, instytucji i obiektów infrastrukturalnych.

Kolejnym ważnym krokiem było wejście w życie 27 lipca 2023 roku ustawy o dekolonizacji. Przewidywała ona obowiązek usunięcia nazw, nazwisk oraz tytułów odnoszących się do rosyjskiego dziedzictwa wojskowego, politycznego i ideologicznego. Warto jednak zaznaczyć, że proces zmiany nazw rozpoczął się spontanicznie już wcześniej, jako naturalna reakcja społeczeństwa na brutalną agresję Rosji. Mimo oficjalnego charakteru i legislacyjnego umocowania tych działań, kwestia derusyfikacji przestrzeni symbolicznej nadal budzi zróżnicowane opinie w społeczeństwie ukraińskim – od pełnego poparcia po sceptycyzm wynikający z przywiązania do lokalnej tradycji lub niechęci do ingerencji w codzienne życie społeczeństwa.

Urbanonimy pełnią funkcje identyfikujące i informacyjne – z jednej strony pomagają wyróżnić obiekty tego samego typu w przestrzeni miejskiej, z drugiej zaś zapewniają orientację człowieka w tej przestrzeni. Z tego punktu widzenia znaczenie konkretnych nazw polega na tym, że „jakościowo” spełniają te funkcje – mówimy o ich długości, łatwości wymowy i zapisu, braku powtarzających się nazw w obrębie tego samego miasta. Dlatego informatywność nazw miejskich nie polega tylko na tym. Duża (jeśli nie większa) liczba ulic i innych obiektów struktury przestrzennej miast nosi nazwy konkretnych osób lub wydarzeń i ważne jest, aby te postaci i wydarzenia były akceptowane przez ogół.

Charkowa podejmują decyzje dotyczące nowych nazw w oparciu o konsultacje społeczne, uwzględniając opinie mieszkańców oraz zalecenia ekspertów w dziedzinie historii, kultury i językoznawstwa.

Podstawy prawne tych działań określają wspomniane wcześniej ustawy: o potępieniu i zakazie propagandy rosyjskiej polityki imperialnej na Ukrainie oraz dekolonizacji toponimii oraz o potępieniu reżimów totalitarnych komunistycznego i narodowosocjalistycznego (nazistowskiego) na Ukrainie oraz zakazie propagowania ich symboli. Ustawy te wyznaczają katalog nazw, symboli i odniesień historycznych, których wykorzystywanie w przestrzeni publicznej jest zakazane, co obejmuje m.in. imiona, wydarzenia, instytucje i osoby związane z dziedzictwem totalitarnym bądź imperialnym. Tym samym akty te pełnią funkcję narzędzi legislacyjnych umożliwiających systematyczne usuwanie elementów przestrzeni symbolicznej sprzecznych z wartościami państwa ukraińskiego i jego orientacją niepodległościową.

W Charkowie w 2023 roku przemianowano 57 ulic, w 2024 roku administracja miejska i wojskowa pracowała nad wyrugowaniem z przestrzeni miejskiej śladów państwa-agresora, w wyniku opracowanego harmonogramu zmieniono nazwy 568 ulic i zaułków. Nowe miana nadano też trzem stacjom charkowskiego metra.

Jak wynika z analizy materiałów dostępnych w bazie Urzędu Miejskiego Miasta Charków, istotną pozycję wśród przemianowanych nazw ulic stanowią nazwiska poległych obrońców Ukrainy, oto wybrane przykłady¹:

- ul. *Oleha Adamowskiego* (ukr. вулиця *Олега Адамовського*) – żołnierz, zginął pod Charkowem w 2022 roku;
- ul. *Serhija Barsukowa* (ukr. вулиця *Сергія Борсукова*) – był czołgistą Gwardii Narodowej, zginął w walce;
- ul. *Tarasa Bobanycza* (ukr. вулиця *Тараса Бобанича*) – podporucznik batalionu ochotniczego, zginął w kwietniu 2022 roku;
- ul. *Ołeksandra Czabana* (ukr. вулиця *Олександра Чабана*) – poległy absolwent wojskowego Charkowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Karazina;

¹ Dane o zmianach nazw ulic pochodzą ze strony internetowej Rady Miejskiej w Charkowie: www.1.

- ul. *Ołeksandra Czuby* (ukr. вулиця Олександра Чуба) – porucznik, zwiadowca, zginął w 2022 roku w Charkowie;
- ul. *Jany Czerwonej* (ukr. вулиця Яни Червоної) – wolontariuszka, żołnierka, zginęła w kwietniu 2019 roku;
- ul. *Walerija Dejneki* (ukr. вулиця Валерія Дейнека) – mieszkaniec Charkowa, żołnierz, zginął pod Andrijówką;
- ul. *Antona Derbiłowa* (ukr. вулиця Антона Дербілова) – ukraiński rzeźbiarz, malarz, brał udział w kontrofensywie pod Charkowem, tam zginął w 2022 roku;
- ul. *Oleha Hromadzkiego* (ukr. вулиця Олега Громадського) – major, poległ w obwodzie charkowskim w 2022 roku;
- ul. *Illi Kowala* (ukr. вулиця Іллі Коваля) – porucznik Gwardii Narodowej, zginął pod Rubiżnym;
- *Zaulek Iwana Leszczenkowa* (ukr. вулиця Івана Лещенкова) – żołnierz, zginął w 2022 roku;
- ul. *Ołeksandra Ławrenki* (ukr. вулиця Олександра Лавренки) – dowódca brygady zmechanizowanej, zginął w lipcu 2014 roku;
- ul. *Myrośława Mysty* (ukr. вулиця Мирослава Мисла) – żołnierz, poległ pod Ługańskiem w 2016 roku;
- ul. *Ołeksandra Orłowa* (ukr. вулиця Олександра Орлова) – podpułkownik, dowódca grupy snajperów, zginął w 2022 roku;
- ul. *Ihorja Ostapowicza* (ukr. вулиця Ігоря Остаповича) – strażnik graniczny, zginął w obwodzie ługańskim w 2022 roku;
- ul. *Oleha Owsejienki* (ukr. вулиця Олега Овсєєнка) – sierżant, zginął w 2022 roku;
- ul. *Ołeksandra Podolskiego* (ukr. вулиця Олександра Подольського) – strażak, ratownik, zginął podczas akcji ratowniczej w Charkowie w 2022 roku;
- ul. *Serhija Ponomarenki* (ukr. вулиця Сергія Пономаренка) – sierżant, brał udział w walkach w 2014 roku na wschodzie Ukrainy;
- ul. *Tarasa Redkina* (ukr. вулиця Тараса Редькіна) – lotnik, skończył Wyższą Szkołę Lotniczą w Charkowie, zginął w 2022 roku;
- ul. *Jurija Sawczyny* (ukr. вулиця Юрія Савчина) – dowódca oddziału artyleryjskiego, zginął w 2022 roku;
- *Zaulek Dmytra Szarowała* (ukr. провулок Дмитро Шаповала) – żołnierz, zginął w lipcu 2022 roku w obwodzie chersońskim;

- ul. *Iwana Szczoholewa* (ukr. вулиця Івана Щоголева) – żołnierz, zginął w 2023 roku;
- ul. *Wsewołoda Taćkowa* (ukr. вулиця Всеволода Тацькова) – był żołnierzem pododdziału „Kraken”;
- ul. *Heorhija Tarasenki* (ukr. вулиця Георгія Тарасенка) – żołnierz ochotnik, zginął w 2015 roku;
- ul. *Wołodymyra Wakulenki* (ukr. вулиця Володимира Вакуленка) – był pisarzem z Iziumszczyzny, zamordowanym przez rosyjskich okupantów.

W ramach kategorii nazw ulic poświęconych obrońcom Ukrainy pojawiła się również forma zbiorowa – ul. *Wartowników Nieba* (ukr. вулиця Вартових неба), stanowiąca symboliczne upamiętnienie osób zaangażowanych w ochronę ukraińskiej przestrzeni powietrznej.

Wśród nazw pamiątkowych o charakterze antroponimicznym zaobserwowano natomiast obecność nazwisk odnoszących się do wybitnych postaci związanych z nauką, kulturą oraz historią Ukrainy. Tego rodzaju urbanonimy pełnią funkcję zarówno upamiętniającą, jak i edukacyjną, podkreślając wkład jednostek w rozwój dziedzictwa narodowego oraz kształtowanie ukraińskiej tożsamości kulturowej, oto przykłady:

- ul. *Antonowa* (ukr. вулиця Антонова) – konstruktor lotniczy;
- ul. *Iwana Bohuna* (ukr. вулиця Івана Богуня) – jeden z przywódców powstania Chmielnickiego;
- zaulek *Mychajła Bojczuka* (ukr. провулок Михайла Бойчука) – ukraiński malarz tworzący w XX wieku;
- ul. *Afanasija Firsowa* (ukr. вулиця Афанасія Фірсова) – konstruktor czołgów związany z obwodem charkowskim;
- ul. *Heraszczenki* (ukr. вулиця Гаращенко) – charkowski kupiec i mecenas żyjący na początku XX wieku;
- zaulek *Leonida Hlibowa* (ukr. провулок Леоніда Глібова) – pisarz ukraiński żyjący w XIX wieku;
- ul. *Ołeksandra Hromeka* (ukr. вулиця Олександра Громека) – lekarz związany z Charkowem;
- Zaulek *Maksyma Krzywonosa* (ukr. провулок Максима Кривоноса) – pułkownik wojska zaporoskiego;
- ul. *Adama Mickiewicza* (ukr. вулиця Міцкевича);

- ul. *Tatlina* (ukr. вулиця *Татліна*) – ukraiński malarz i rzeźbiarz;
- Zaułek *Tobilewiczów* (ukr. провулок *Тобілевичів*) – rodzina ukraińskich teatrologów;
- ul. *Wasyła Wyszywanego* (ukr. вулиця *Василя Вишіваного*) – austriacki polityk z dynastii Habsburgów, zwolennik utworzenia niepodległej Ukrainy;
- ul. *Marii Zańkowieckiej* (ukr. вулиця *Марії Заньковецької*)².

Po rozpoczęciu pełnoskalowej inwazji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę w 2022 roku w przestrzeni miejskiej Ukrainy zaobserwowano istotne przemiany w sferze nazewnictwa, świadczące o wyraźnym zwrocie ku krajom Zachodu. Zmiana ta przejawia się w odejściu od nazw o charakterze odtoponimicznym, powszechnych na obszarze postsowieckim, na rzecz toponimów inspirowanych nazwami państw oraz miast europejskich, a także Kanady. Tendencja ta odzwierciedla nie tylko dążenie do symbolicznego zerwania z dziedzictwem imperium rosyjskiego, lecz także aspiracje integracji z Zachodem. Przykłady z Charkowa stanowią ilustrację tej swego rodzaju rewolucji w zakresie nazewnictwa miejskiego wschodniej Ukrainy:

- Zaułek *Wołogodzki* (ukr. провулок *Вологодський*) przemianowano na *Angielski* (ukr. *Англійський*);
- *Zelenodilski 1-szy* (ukr. *Зеленодільський 1-й*) – *Barceloński* (ukr. *Барселонський*);
- ul. *Wołogodzka* (ukr. вулиця *Вологодська*) – *Brytyjska* (ukr. *Британська*);
- Przejazd *Krasnodarski* (ukr. проїзд *Краснодарський*) – *Chorwacki* (ukr. *Хорватський*);
- ul. *Majkopska* (ukr. вулиця *Майкопська*) – *Czeska* (ukr. *Чеська*);
- *Zelenodilski 6-ty* (ukr. *Зеленодільський 6-й*) – *Dubliński* (ukr. *Дублінський*);
- ul. *Petrozawodzka* (ukr. вулиця *Петрозаводська*) – *Estońska* (ukr. *Естонська*);

² Artykuły Marcina Kojdera [Kojder 2023] i Dmytra Danylczuka [Данильчук 2023] potwierdzają ten trend na szerszą skalę w całej Ukrainie. Wskazują, że w miejsce „skompromitowanych” nazw o rosyjskiej proweniencji wprowadzane są nazwy związane z historią, kulturą i nauką Ukrainy, w tym nazwiska postaci historycznych (władców, książąt ruskich, hetmanów kozackich) oraz wybitnych twórców sztuki i naukowców.

- ul. *Zelenodilska* (ukr. вулиця *Зеленодільська*) – *Hiszpańska* (ukr. *Іспанська*);
- Zaułek *Tagański 1-szy* (ukr. провулок *Таганський 1-й*) – *Haski* (ukr. *Гаазький*);
- *Zelenodilski 5-ty* (ukr. *Зеленодільський 5-й*) – *Irlandzki* (ukr. *Ірландський*);
- ul. *Gurjewska* (ukr. вулиця *Гур'євська*) – *Kanadyjska* (ukr. *Канадська*);
- Zaułek *Gurjewski* (ukr. провулок *Гур'євський*) – *Kanadyjski* (ukr. *Канадський*);
- Przejazd *Gurjewski* (ukr. проїзд *Гур'євський*) – *Kanadyjski* (ukr. *Канадський*);
- Wjazd *Zelenodilski* (ukr. *Зеленодільський в'їзд*) – *Madrycki* (ukr. *Мадридський*);
- ul. *Kałuska* (ukr. вулиця *Калузька*) – *Norweska* (ukr. *Норвезька*);
- Zaułek *Tagański 2-gi* (ukr. провулок *Таганський 2-й*) – *Norymberski* (ukr. *Нюрнберзький*);
- *Zelenodilski 3-ci* (ukr. *Зеленодільський 3-й*) – *Porto* (ukr. *Порту*);
- *Zelenodilski 2-gi* (ukr. *Зеленодільський 2-й*) – *Portugalski* (ukr. *Португальський*);
- Zaułek *Majkowski* (ukr. провулок *Майкопський*) – *Praski* (ukr. *Празький*);
- Wjazd *Wołogodzki* (ukr. в'їзд *Вологодський*) – *Szkocki* (ukr. *Шотландський*);
- zaułek *Petrozawodzki* (ukr. провулок *Петрозаводський*) – *Talliński* (ukr. *Таллінський*).

W zbiorze hodonimów Charkowa przemianowanych w ostatnim okresie odnaleźć można liczne przykłady o charakterze neutralnym, pozbawionych bezpośrednich konotacji ideologicznych czy politycznych. Są to przede wszystkim nazwy motywowane kierunkiem, położeniem oraz innymi właściwościami inherentnymi obiektów miejskich.

Do tej kategorii zaliczyć można m.in. takie przykłady:

- ul. *Drukarska* (ukr. вулиця *Друкарська*);
- ul. *Ekologiczna* (ukr. вулиця *Екологічна*);
- Wjazd *Imbirowy* (ukr. в'їзд *Імбирний*);
- ul. *Jeżynowa* (ukr. вулиця *Ожинова*);
- zaułek *Kupiecki* (ukr. Провулок *Купецький*);

- zaulek *Łanowy* (ukr. провулок *Лановий*);
- ul. *Lazurowa* (ukr. вулиця *Лазурна*);
- Przejazd *Pejzażowy* (ukr. Проїзд *Пейзажний*);
- Wjazd *Portretowy* (ukr. В'їзд *Портретний*);
- ul. *Pszeniczna* (ukr. вулиця *Пшенична*);
- ul. *Rodzinna* (ukr. вулиця *Сімейна*);
- ul. *Słowicza* (ukr. вулиця *Солов'їна*);
- ul. *Skautowa* (ukr. вулиця *Скаутська*);
- zaulek *Śnieżny* (ukr. провулок *Сніговий*);
- ul. *Zimowa* (ukr. вулиця *Зимова*);
- zaulek *Żurawi* (ukr. провулок *Журавлинний*).

Wnioski

Współcześnie urbanonimy i toponimy odgrywają istotną rolę w procesie kształtowania świadomości historycznej i tożsamości narodowej Ukraińców. Nazwy ulic stają się nośnikami wiedzy o postaciach i wydarzeniach kształtujących ukraiński dyskurs patriotyczny. Jednocześnie stanowią one pole rywalizacji symbolicznej, czego przykładem są działania Rosji na okupowanych terytoriach wschodniej Ukrainy – takich jak Mariupol czy Berdiańsk – gdzie systematycznie przywraca się „nowe-stare” nazwy, mające na celu wymazanie ukraińskiej tożsamości oraz przywrócenie porządku imperialnego.

Przytoczone urbanonimy są tylko wybranymi przykładami mającymi na celu zilustrowanie kierunku zmian, które zachodzą w Charkowie na przestrzeni ostatnich trzech lat. Proces dekomunizacji i dekolonizacji w Charkowie, podobnie jak na całej Ukrainie, charakteryzuje się, mimo trwających działań zbrojnych, dynamicznym upamiętnianiem ukraińskich postaci z różnych dziedzin życia, toponimów państw sojusznicznych, które łącznie stanowią ponad 70% przemianowanych urbanonimów w Charkowie po 24 lutego 2022 roku³. Jest to świadome działanie mające na celu odbudowę i wzmocnienie ukraińskiej tożsamości narodowej, zerwanie z dziedzictwem rosyjskiego i radzieckiego imperium, uhonorowanie bohaterów walki

³ Stosunek procentowy tego typu nazw kształtował się na podobnym poziomie w Kijowie; por. Данильчук [2023, 83].

o niepodległość i suwerenność Ukrainy oraz wyrażeniem aspiracji wstąpienia do Unii Europejskiej i sojuszu NATO.

Warto podkreślić, że zachodzące zmiany są wynikiem zarówno decyzji władz lokalnych, jak i konsultacji społecznych, a także uwzględniają opinie ekspertów.

Celem władz i większości społeczeństwa jest szybkie wykorzenienie starych nazw, stąd starania, aby nowe były łatwe do wymówienia i do zapamiętania. „Piękno” urbanonimów nie jest kryterium kluczowym.

Nasuwa się pytanie, dlaczego tak późno rozpoczęły się opisywane zmiany w Charkowie i szerzej – na wschodniej Ukrainie? Dynamika zmian dotyczących sfery symbolicznej zależy m.in. od ustroju politycznego i zaawansowania kształtowania się tożsamości narodowej. Wydaje się, że do 2014 roku Ukraina borykała się z problemami w budowaniu swojej tożsamości narodowej, a zagrożenie, którym okazała się Rosja, scaliło naród ukraiński.

Literatura

- Daniľčuk D., 2023, *Dekolonizaciã urbanonimikonu miãta Kiïva piãlã 24 lãtogo 2022 roku: struktura novih nazv*, „*Visnik nauki ta osviti*”, no. 8(14), s. 83–112. [Данильчук Д., 2023, *Деколонизація урбанонімікону міста Києва після 24 лютого 2022 року: структура нових назв*, „*Вісник науки та освіти*”, № 8(14), с. 83–112.]
- Kojder M., 2023, *Polityka nazewnicza Ukrainy w obliczu wojny rosyjsko-ukraińskiej na przykładzie zmian nazewnictwa miejskiego*, „*Studia Wschodniosłowiańskie*”, nr 23, s. 171–181.
- Kojder M., Olejnik M., 2016, *Wpływ zmian politycznych na nazewnictwo miejskie na Ukrainie*, „*Slavica: Annales Instituti Slavici Universitatis Debreceniensis*”, t. XLV, s. 56–62.
- Kojder M., Olejnik M., 2017, *Najnowsze zmiany w urbanonimii Kijowa (lata 2014–2016)*, „*Studia Wschodniosłowiańskie*”, nr 17, s. 207–218.
- Kravčenko L., 2018, *Perejmenuvannã sučasnih ukraińskich ojkonimiv*, „*Ukraińske movoznavstvo*”, nr 48, s. 135–151. [Кравченко Л., 2018, *Переїменування сучасних українських ойконімів*, „*Українське мовознавство*”, № 48, с. 135–151.]
- Kravčenko L., 2019, *Sučasni ukraiński ojkonimi ta urbanonimi u svitli perejmenuvan'*, [v:] *Konvergacie a divergacie v propriálnej svére. 20. Slovenská onomastická konferencia*, red. A. Chomová, J. Krško, I. Valentová, Banská Bystrica, s. 234–249. [Кравчен-

- ко Л., 2019, *Сучасні українські ойконіми та урбаноніми у світлі перейменувань*, [в:] *Konvergenzie a divergenzie v propriálnej svére. 20. Slovenská onomastická konferencia*, red. A. Chomová, J. Krško, I. Valentová, Banská Bystrica, с. 234–249.]
- Kravčenko L., Romanúk Ť., 2017, *Perejmenuvannâ vylíc' i provulkiv u romaniv'skomu rajoni žitomir'skoï oblasti*, „Naukovî zapiski TNPU”, no. 1(27), s. 184–189. [Кравченко Л., Романюк Ю., 2017, *Перейменування вулиць і провулків у романівському районі житомирської області*, „Наукові записки ТНПУ”, № 1(27), с. 184–189.]
- Мапа 1. Liczba urbanonimów przewidzianych do zmiany, <https://api.visicom.ua/uk/posts/dekoloniz1231234> [22.04.2025].
- Ostash L., 2023, *Nové réalie v urbanonymii Ukrajiny*, „Acta Onomastica”, t. LXIV/1, s. 112–130.
- Tahtaulova M.Ť., 2016, *Klasifikaciâ adresnih urbanonimiv radâns'kogo Harkova za džerelami nominacij*, „Naukovî pracî istoričnogo fakultetu Zaporiz'kogo nacional'nogo univ'sitetu”, nr 45, t. 1 s. 237–241. [Тахтаулова М.Ю., 2016, *Класифікація адресних урбанонімів радянського Харкова за джерелами номінації*, „Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету”, вип. 45, т. 1, с. 237–241.]
- Udovenko L.O., 2020, *Urbanonimîa antroponimnogo pohodžennâ na mapî sučasnogo Harkova*, „Vîsnyk Harkiv's'kogo nacional'nogo univ'sitetu imeni V.N. Karazina”, s. 94–108. [Удовенко Л.О., 2020, *Урбаноніми антропонімного походження на мапі сучасного Харкова*, „Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна”, с. 94–108.]
- Verhovna Rada Ukraïni, 2022, Postanova Verhovnoï Radi Ukraïni „Pro prijnâttâ za osnovu proektu Zakonu Ukraïni pro vnesennâ zmîn do Zakonu Ukraïni “Pro geografičnî nazvi” šodo dekolonizaciï toponimii ta vporâdkuvannâ vikoristannâ geografičnihnazv u naselenih punktah Ukraïni”, 18 lipnâ 2022 roku. [Верховна Рада України, 2022, Постанова Верховної Ради України «Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Закону України “Про географічні назви” щодо деколонізації топонімії та порядкування використання географічних назв у населених пунктах України», 18 липня 2022 року], <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/24020#Text> [30.04.2025].
- Verhovna Rada Ukraïni, 2023, Pro zasudžennâ ta zaboronu propagandi rosijs'koï impers'koï politiki v Ukraïni i dekolonizaciï toponimii (Vîdomostiv'ervovnoï Radi (VVR), 2023, no. 65, s. 221). [Верховна Рада України, 2023, Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 65, с. 221)], <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3005-20#Text> [30.04.2025].
- www 1, <https://www.city.kharkiv.ua> [18.01.2025].

SYMBOLIC URBAN TRANSFORMATIONS IN THE WARTIME UKRAINE:
THE RENAMING OF STREETS IN KHARKIV
AFTER FEBRUARY 24, 2022

ABSTRACT

Keywords: urbanonymy, Ukraine, derussification, decolonization, war

The article explores the mechanisms and legislative determinants of the transformation of the urbanonymic system under wartime conditions, with particular emphasis on the case of the city of Kharkiv as a space of intense symbolic transformations in response to the full-scale military aggression of the Russian Federation. The aim was also to highlight that the contemporary warfare extends beyond the traditionally understood kinetic operations and includes intangible components such as the linguistic and symbolic spheres, as exemplified by the Russian-Ukrainian war.